

РЕФОРМА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ТА ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Пропозиції підготували експерти: Руслан Чорний, Віталій Мельничук, Анна Тулякова, Галина Третякова, Роман Сульжик, Тарас Козак, Олексій Сухоруков.

Громадські організації, які входять до експертної групи РПР:

- Центр економічної стратегії
- Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
- Українська федерація ubezpieczenia
- Інститут соціально-економічної трансформації
- Центр економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий пульс»

Проблеми, які має вирішити реформа

Реформування фінансового сектору та пенсійної системи останніми роками було ускладнено низкою чинників. З одного боку, у Парламенті є значні групи впливу, які мають власні інтереси та не зацікавлені в існуванні прозорої і стабільної банківської системи, вільному русі капіталу, прозорому страховому ринку та сучасній пенсійній системі. З іншого боку, є низка прогресивно налаштованих стейкхолдерів, зокрема Національний банк України, Міністерство фінансів України, міжнародні організації, зацікавлених у реформуванні сектору. Через це реформи відбуваються досить повільно та складно.

У реформуванні пенсійної системи було зроблено перші кроки: Верховна Рада України ухвалила урядовий проект пенсійної реформи з урахуванням пропозицій експертів РПР. Це сприяло вдосконаленню солідарної системи пенсійного страхування, звільнило її від низки невластивих видатків, забезпечило диференціацію розмірів пенсій залежно від набутого страхового стажу та отриманого заробітку, дозволило запровадити єдині підходи до обчислення пенсій та розпочати процес переходу до кількарівневої пенсійної системи. Але подальше реформування та перехід до трирівневої системи потребує консенсусу представників влади, бізнесу, громадянського суспільства, якого на цей час не досягнуто. Пильної уваги експертів з пенсійного законодавства потребує процес впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи і системи професійних пенсійних програм для окремих категорій працівників.

У реформуванні банківського сектору за останні роки було досягнуто суттєвих успіхів: забезпечено інституційну спроможність та незалежність НБУ, стабільну ситуацію на валютному ринку завдяки політиці гнучкого курсу, виведено з ринку значну кількість неплатоспроможних та «схемних» банків, через які, у тому числі, відбувалося «відмивання» коштів, кредитування пов'язаних осіб та промислових груп, активне залучення депозитів населення з метою виведення їх в офшори на користь власників банку, забезпечено розкриття даних про власників банків та рефінансування банків, удосконалено механізм гарантування вкладів фізичних осіб тощо. Нарешті Верховна Рада ухвалила закони про захист прав кредиторів та про банкрутство фізичних осіб, що значно покращить інвестиційний клімат у країні.

Водночас залишається низка проблем, які необхідно врегулювати, зокрема терміново знизити частку держбанків у банківському секторі, врегулювати питання покращення захисту прав кредиторів та споживачів фінансових послуг, спростити процедури об'єднання та злиття банків тощо.

ЦІЛЬ 1. Стабільна та прозора банківська система, яка виконує основні функції: збереження, накопичення, забезпечення розрахунків в економіці, фінансове посередництво

1. Підвищити ефективність реалізації активів банків-банкрутів та проблемних активів інших банків, що зробить банківську систему більш стабільною.

2. Посилити захист прав споживачів фінансових послуг, підвищивши відповідальність аудиторів, впровадити оприлюднення НБУ результатів стрес-тестів, підвищити суму гарантування вкладів до 1 млн грн та скасувати повне гарантування вкладів держбанків (у тому числі «Приватбанку») з 1 січня 2019 року.

3. Врегулювати питання проблемної заборгованості.

4. Стимулювати та контролювати процес спрощення процедур об'єднання та злиття банків, реєстрації збільшення капіталу, вихід на український ринок.

5. Створити умови для відновлення кредитування та швидкого виведення банків з ринку, впровадити механізм сек'юритизації активів.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Національний банк України.

ЦІЛЬ 2. Лібералізація руху капіталу

1. Забезпечити вільну конвертацію безготівкової гривні, зокрема фінансовий контроль тільки за джерелом коштів та ліквідацію будь-яких зборів для безготівкових операцій.

2. Ліквідувати контроль НБУ за здійсненням операцій з придбання товарів та послуг за кордоном, у першу чергу з країнами OECD.

3. Забезпечити для фізичних осіб можливість будь-яких валютних транзакцій між власними рахунками в межах України.

4. Забезпечити можливості використання іноземної валюти в страховій діяльності.

5. Лібералізувати валютні транзакції між торговцями, їхніми клієнтами-резидентами та фондовими біржами.

6. Зняти обмеження на участь нерезидентів у біржових операціях з іноземними цінними паперами, забезпечити можливості участі в біржових операціях іноземним інвестиційним компаніям.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Національний банк України.

ЦІЛЬ 3. Прозорий класичний європейський страховий ринок

1. Створити прозорий ринок страхових послуг шляхом ухвалення нового Закону «Про страхування».

2. Запровадити ефективне державне регулювання ринків фінансових послуг.

3. Створити європейську систему захисту прав споживачів, запровадивши систему забезпечення платоспроможності страховиків, включаючи забезпечення прозорості структури власності страховиків, розкриття/оприлюднення інформації в розрізі страхових компаній («брутто-показники»), приведення фінансової та регуляторної звітності до мінімальних європейських вимог, створення механізму виведення з ринку, а також створення системи гарантування у сфері страхування життя.

Рішення приймає: Верховна Рада України.

ЦІЛЬ 4. Модернізована багаторівнева пенсійна система

1. Підготувати і реалізувати заходи із збалансування **першого рівня пенсійного забезпечення** (солідарна система – Пенсійний фонд України).

1.1. Опрацювати шляхи реформування основних засад функціонування Пенсійного фонду України (Концепція, проект закону).

1.2. Перевести систему бухгалтерського обліку ПФУ на міжнародні стандарти фінансової звітності, впровадити обов'язковий щорічний незалежний зовнішній аудит.

1.3. Верифікувати всіх пенсіонерів.

1.4. Визначити доцільність провадження формули прямої залежності розміру нарахованих пенсій від реальних розмірів сплачених внесків.

1.5. Опрацювати питання доцільності підвищення пенсійного віку: обґрунтування віку виходу на пенсію, тривалість запуску, розрахунку економічного ефекту. Опрацювати механізм трансформації.

1.6. Опрацювати можливість запровадження нової моделі солідарної системи (зокрема, моделі з єдиною мінімальною пенсією для всіх, а всі спеціальні окремі доплати, наприклад для держслужбовців, не з бюджету солідарної системи, а з окремих джерел фінансування).

1.7. Опрацювати питання вдосконалення і недоцільності скасування механізму відшкодування ПФУ виплачених пільгових пенсій від роботодавців за своїх працівників (за частково зароблені в минулі періоди права) у трансформаційний період переходу до професійної пенсійної програми для всіх працівників шкідливих професій (списки №1, 2).

1.8. Переглянути списки шкідливих професій.

2. Запровадити **другий рівень пенсійного забезпечення** – загальнообов'язкову накопичувальну систему пенсійного страхування за низки умов:

а) непідвищення навантаження на фонд оплати праці;

б) запровадження належного державного регулювання ринку фінансових послуг;

в) запровадження інституту фінансового омбудсмена.

3. Стимулювати розвиток **третього рівня пенсійного забезпечення** – добровільної накопичувальної системи пенсійного страхування. Активізувати накопичення фізособами на пенсію шляхом запровадження відповідних змін у законодавстві (Податковому кодексі України) та створення стимулів для юридичних і фізичних осіб.

4. Розвивати недержавне пенсійне забезпечення. Імплементувати Директиву ЄС №41 у законодавство про недержавні пенсійні фонди (вимоги до корпоративного управління, оприлюднення інформації, інституціональної спроможності регулятора тощо).

5. Узгодити основні засади функціонування і процес запровадження **професійної пенсійної програми** для окремих категорій працівників, які того потребують (наприклад, у зв'язку з підвищеною зношеністю організму працівникам шкідливих професій (так звані списки №1, 2); тим, кому раніше держава гарантувала дострокову пенсію за вислугою років у зв'язку із специфікою умов праці; держслужбовцям у зв'язку з підвищенням престижності професій тощо). Необхідно визначити оптимальний достроковий пенсійний вік у професійній системі або опрацювати можливість вибору віку виходу на пенсію самим отримувачем. Накопичувальна професійна система запроваджується після початку успішного функціонування другого рівня на базі новостворених інституційних елементів загальнообов'язкової накопичувальної системи.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України.

ЦІЛЬ 5. Ринок капіталу, корисний для людей, компаній та економіки

1. Доопрацювати законодавство про похідні фінансові інструменти (деривативи).

2. Запровадити індивідуальні пенсійні та інвестиційні рахунки.
3. Розробити програму інтеграції українського ринку капіталу із світовими розвинутими ринками.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Національний банк України.